

Şakar, Reşat (2019). "Rus Dilinde Meslek İsimlerinin Kelime Yapım Açısından İncelenmesi (Son Ekli Örneklerde)". *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 20, S. 37, s. 995-1026.

DOI: 10.21550/sosbilder.533755

Araştırma Makalesi

RUS DİLİNDE MESLEK İSİMLERİNİN KELİME YAPIM AÇISINDAN İNCELENMESİ (SON EKLİ ÖRNEKLERDE)

Reşat ŞAKAR*

Gönderim Tarihi: Şubat 2019

Kabul Tarihi: Mayıs 2019

ÖZET

Bu çalışmada Rus dilinde meslek ifade eden isimlerin, kelime yapım açısından, son ek yardımıyla oluşumu üzerinde durulmaktadır. Rus dili genel dil bilgisi kuralı gereği, ilk olarak fiilden, sıfattan ve isimden eril cinsiyette meslek ismi yapmaya yardımcı son ekler tespit edilmektedir. Daha sonra, eril cinsiyetteki meslek isminden modifiye olan kadın meslek isim son ekleri, sadece kadın meslek isimlerini ifade eden son ekler ve hem erkek hem de kadınlar için ortak kullanılan meslek isim son ekleri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Tespit edilen meslek isim son ekleri üretken olup olmamalarına göre sınıflandırılmaktadır. Ayrıca 21. yy. başında ortaya çıkan ve meslek ismi yapmaya yardımcı olan son ekler de tespit edilmektedir. Çalışmanın sonuç kısmında meslek ismi yapmaya yardımcı olan son eklerin sayısal oranı verilerek, sözcük türlerinden sırasıyla isimlerin, fiillerin ve son olarak sınırlı sayıda sıfatların meslek ifade eden isimleri yapmada etkili olduğu saptanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rus dili, kelime yapımı, son ek, üretken son ekler, üretken olmayan son ekler

---

* Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, resatsakar@hotmail.com

Examination of the Profession Nouns in Russian Language in terms of Word Formation (In the Examples of Suffixes)

ABSTRACT

In this study, it is emphasized the profession nouns in Russian language are formed with the help of the suffix in terms of word formation. In accordance with the general grammar rule of the Russian language, firstly, the masculine profession nouns in terms of suffixes of the verbs, adjectives and nouns are identified. Then, the feminine profession nouns modified from the masculine profession nouns, the suffixes expressing only the feminine profession nouns and the common suffixes used for both masculine and feminine profession nouns are determined. Moreover, the professional noun suffixes identified are classified whether they are productive or not. In addition, the new profession nouns in terms of suffixes emerged at the beginning of the 21st century is also identified. In the final section of the article, providing the numerical ratio of the profession noun suffixes, it is determined that the nouns, verbs and finally a limited number of adjectives from the word types are effective in obtaining the profession nouns, respectively.

Key words: *Russian language, word formation, suffix, productive suffixes, non-productive suffixes*

Giriş

Dil, bütün toplumlarda, sadece bir iletişim aracı olmamakla birlikte, ait olduğu çevreyi ve sahip olduğu kültürü yansıtan en temel kavramlardan birisidir. Dilin, bütün yönleriyle ve doğru kullanılmasıyla kişi, ait olduğu toplumun bütün değerlerini kavrar ve o dil etrafında nasıl örgütlenildiği hakkında fikir sahibi olur.

Dil, sürekli oluşma sürecinde olan hareketli bir yapıdır. Dili yerinde ve doğru kullanarak kişi, iletişim kurmanın ötesinde, her gün yeni şeyler öğrenerek ve bilineni tekrar ederek sürekli bir devinim içerisinde. Dildeki değişimler sosyal, siyasi, kültürel ve coğrafi faktörlerle yakından ilişkilidir. V. Berkutova'nın da makalesinde dile getirdiği gibi, her dilin kendine özgü gelişim mantığı olmakla birlikte, bir dil diğer dillerden izole olmadan, aksine birçok dil ve lehçeyle temas

halindedir. Bazı yenilikler dile kolay girerken, bazıları ise sosyal direnişin üstesinden gelmeye ve önemini kanıtlamaya ihtiyaç duyar (2018). Dilde özgün kelimeler oluşturmada ve yabancı dilden alıntılama kelime yapım bilimi önemli bir yer tutmaktadır.

Her dilde olduğu gibi, Rus toplumunda da Rusça ve yabancı meslek isimleri önemli bir yere sahiptir. Özellikle 21. yy. çağdaş Rusya'sına bakıldığında, yabancı kelimelerin Rus diline girişi daha da hızlanmış ve bu, meslek kollarına da yansımıştır.

Rus dili meslek adları açısından oldukça zengin bir dildir. İş kolu çeşitliliği, Rusların tarih boyunca çeşitli mesleklerle ilgilenmesi, çeşitli iş kollarında ticaret yapması, üretime girmesi, eski Slav dilinden günümüze kadar kullanılan kelimelerin çok büyük değişikliğe uğramaması ve dilin korunması burada etkin bir rol oynamaktadır. Buna karşın bazı meslek isimleri de her dilde olduğu gibi kullanımdan kalkmış ve yerini yabancı kökenli kelimelere bırakmıştır.

Rus dilinde meslek ifade eden isimler, Rus dili genel dilbilgisi kuralı gereği eril cins üzerine kuruludur. Dolayısıyla, meslek ifade eden kelimeler öncelikle eril cinsle göre yapılmış ve dişi cinsi ifade eden meslek isimleri de bu kural doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Ayrıca hem eril cinsi hem de dişi cinsi temsil eden meslek isimleri mevcuttur. Buna karşın anlam açısından kadın meslek gruplarını belirten, sadece dişi cinsle ait meslek isimleri de vardır. Bütün bunlar ve meslek isimlerini oluşturmada kullanılan fiilden, sıfattan ve isimden isim yapan son ekler üretkenliklerine göre sınıflandırılarak makale içerisinde sırasıyla verilmeye çalışılmaktadır.

Rus Dilinde Kelime Yapım ve Son Ek Kavramı

Kelime yapım, en genel anlamıyla, S. Kuznetsov'un Açıklamalı Büyük Rusça Sözlüğü'nde (Rusça aslından kısaltılmışı BTS) iki şekilde tanımlanmaktadır: 1. Adı geçen dilin kurallarına göre kelime oluşturma; 2. Kelime oluşturma yöntemlerini öğreten dil bilgisi bölümü (Kuznetsov 2000: 1211). Rus dilinde "Kelime yapım

(словообразование=дериватология)” [(lat. derivatus ‘türetilmiş kelime’ (дериват) ve yun. lógos ‘bilim, öğreti’ (учение)] terimi, E. Klobukov’un da belirttiği gibi, en temel anlamıyla dilsel mekanizmada belirli bir sistemi belirleme görevi görür ve bu sistemi inceleyen dil bilimi bölümünün adıdır (2013: 343). Kelime yapım, aynı kökten olan kelimeler aracılığıyla yeni kelime oluşumu ve yeni kelime ile üretilen kelime arasında ortaya çıkan biçimsel-anlamsal ilişki olarak tanımlanabilir. Örnek olarak: преподавать (prepodavat’-öğretmek) → преподаватель (prepodavatel’-öğretmen), дом (dom-ev) → домик (domik-küçük ev) vb.

Kelime yapım bilimini kendi içerisinde “senkronik (синхроническое)” ve “diyakronik (диахроническое)” olarak ikiye ayırmak mümkündür. Ancak, E. Klobukov’a göre, kelimenin tarihi süreçleri ile ilgilenen bir bilim dalı olarak “Etimoloji” var olduğu için ve araştırmalarının odak noktasında kelimenin ne zaman ve ne şekilde ortaya çıktığı yer aldığından dolayı kelimelerin gerçek oluşum tarihiyle bu bilim dalı ilgilenir. Dolayısıyla çağdaş Rus dili biliminin kelime yapım bölümünün ilgisini, sadece günümüzde ortaya çıkan kelimeler arasındaki biçimsel-anlamsal ilişkiler yani ‘senkronik kelime yapım (синхроническое словообразование)’ oluşturur (2013: 346).

Rus dilinde kelime yapım biliminin belli başlı modellerinden birisi morfolojik yöntemlerle, yani ek yardımıyla (аффиксальный способ) yapılan kelimelerdir. Bu ekler; ön ek (префиксальный способ), son ek (суффиксальный способ), ön ek-son ek (префиксально-суффиксальный способ) vb. gibi yöntemlerdir.

BTS’ye göre son ek (lat. suffixus - прикреплённый) dil biliminde, kelimenin kök veya bitiş arasındaki kısımdır (2000: 1292). Yeni kelime yapma görevi görür ve kelimeye yeni anlam veya anlamlar kazandırır. Örneğin; читать (çitat-okumak) → читатель (çitatel'-okuycu), академия (akademiya-akademi) → академик (akademik-akademi üyesi), лень (len'-tembellik) → ленивый (leniviy-tembel) vb.

Meslek ifade eden isimlerin morfolojik metotlarına gelince, E. Cuto'nun da ifade ettiği gibi, kullanım ve üretkenlik açısından, kuşkusuz, ilk sırada son eklerle yapılan kelime yapım yöntemi yer almaktadır (Cuto 2005: 142).

Rus dilinde meslek isimlerinin yapımında morfolojik yöntemin yanı sıra, mesleki terminolojiyi tamamlamada yabancı dilden alınan kelimeler de önemli bir kaynak olarak yer almaktadır. 17-19. yy. Rus dili tarihini inceleyen V. Vinogradov, yabancı kökenli birçok meslek isminin Rus topraklarına girmesini etkileyen iki eğilimin olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu iki eğilimi genellersek V. Vinogradov ilk olarak Batı Avrupa terminolojisine hakim olma eğilimi olduğunu ileri sürmektedir. Petro döneminde sosyal, idari, askeri, ticari vb. alanlarda yenilenme yoluna gidilmiş ve bütün bunlar Rus diline Batı Avrupa'dan yeni terminolojilerin girmesinin önünü açmıştır. Burada Petro hükümetinin Avrupalılaştırma çabası da etkili olmuştur. Bunlara örnek verilecek olursa, Alman dilinden Rus diline giren архивариус (arhivarius-arşiv görevlisi), нотариус (notarius-noter), маклер (makler-simsar, arabulucu), полицеймейстер (politseymeyster-polis amiri, baş polis), канцлер (kantsler-şansölye), президент (prezident-başkan), вахтер (vahter-bekçi) vb. İkinci olarak yabancı kelime modası eğilimi olduğunu vurgulamaktadır. Barbarlık olarak adlandırdığı, Petro dönemindeki yapılanma ile başlayan ve doğrudan ihtiyaç olmadığı halde gündelik dilde, kilisede, kitap dilinde ve kamu dilinde yabancı kelimeleri kullanmak moda olmuştur (Graudina vd. 2001: 37'den aktaran; Cuto 2005: 144-145). Üzülerek belirtmelidir ki, bu durum hemen hemen bütün dillerde mevcuttur ve günümüzde de artarak devam etmektedir.

Son Eklerle Yapılan Meslek Adlarının Sınıflandırılması

“Niceliksel olarak, eril cins isimler ağır basmaktadır. Bu, hem dil dışı sosyo-tarihsel koşullarla hem de dilsel faktörlerle açıklanabilir. Eril kelimeler, her şeyden önce insan hakkında genel bir fikri

kapsamaktadır, cinsiyete bakılmaksızın onun sosyal veya mesleki aidiyetini belirtir. Bu nedenle, eril kelimeler, hem eril cins hem de dişi cins kiőilere kendini uydurabilmektedir. Kişi isimlerinin temel dil bilgisel özelliği, öncelikle eril kelime yapım son ekleri ve bunlarla iliőikli dişi ekleri olarak kabul edilir” (Aleő 2003: 13-14). Rus dili, son eklerle eril cinsi nitelendiren kelimeleri oluşturma açısından oldukça zengin bir dildir [писатель (pisatel’-yazar), журналист (jurnalist-gazeteci), подарок (podarok-hediye), лекарь (lekar’-hekim), зеленчак (zelenak-ham, olmamıő bitki, meyve), борец (borets-savaőçı), посланец (poslanets-elçi), моряк (moryak-denizci), ежегодник (yejegodnik-yıllık), терапевт (terapevt-dahiliyeci) vb.].

Etkinlik ve çeőitlilik açısından bu eklerin arasında, meslek anlamında kelimeler oluőturan bir grup son ek vardır. Bilim ve teknolojik devrim çağındaki meslek kavramı küreselleőmektedir. Sayıları oldukça fazla ve bu sürekli artmaktadır. Bu nedenle, son eklerin rolünün aktif olması doğaldır (İvanova vd. 1990: 48).

Kelime yapım sisteminin ve türemiş kelimelerin temel sınıflandırma birimi, kelime yapım tipidir. Başka bir ifadeyle, Rusça Dilbilgisi’nin tanımına göre, “anlamsal bütünlük ile karakterize edilen her kelime dizisinin, ayrıca kelime oluşumu yönteminin bütünlüğüne kelime yapım tipi denir” (Rusça Dilbilgisi 1960: 3’ten aktaran; Cuto 2005: 142). Rus dili kelime yapımı genel yapısında, [bununla ilgili ayrıntılı olarak (Klobukov 2013: 386; Şvedova vd. 1980: ő 198-200) bakılabilir], őu tipler göz önüne alınmaktadır:

1. Üretken ya da az üretken tipler (продуктивные или малопродуктивные типы), üretken olmayan tipler (непродуктивные типы),

2. Düzenli ve düzensiz tipler (регулярные и нерегулярные типы).

Eğer bir kelimeden ekler yardımıyla yeni kelimeler türetebiliyorsa üretken ya da az üretken tip [örneğin -тель (-tel’) son

eki: двигать (dvigat'-çekmek, hareket etmek) → двигатель (dvigatel'-motor, itici), учить (uçit'-öğretmek) → учитель (uçitel'-öğretmen]; yeni kelime türetilmiyorsa üretken olmayan tiptir [örneğin -ух (-uh) son eki: пить (pit'-içmek) → питух (pituh-alkolik), пасти (pasti-otlatmak) → пастух (pastuh-çoban)]. Son ek yöntemiyle yapılan kelimelerin üretken olup olmadıkları N. Şvedova, İ. Uluhanov vd. tarafından 1980 yılında hazırlanan “Rusça Dilbilgisi” kitabında verilmektedir.

Kelime yapım tipinde düzenliliğin işareti olarak türetilmiş kelimelerin sayısına bağlı olduğunu ileri süren G. Vinokur, bunun üretkenlikle karıştırılmaması gerektiğini ve eğer tip, türetilmiş çok sayıda yeni kelime barındırıyorsa düzenli, yeni kelime türetilmiyorsa düzensiz bir kelime yapım tipi olduğunu varsaymaktadır (Vinokur 1959: 426-427). Ancak, bu durum Rusçayı yabancı dil olarak öğrenenler açısından karıştırılabilmektedir. Dolayısıyla meslek ifade eden isimlerin kelime yapım tiplerinin üretkenliğe ve düzenliliğe bağlı anlam ve yüklendiği görev bakımından kesiştiğini varsayarak sadece üretkenlik açısından incelemenin daha yararlı olacağı düşünülebilir.

Dil bilgisel karakteri gereği türetilmiş sözcükler, 1) fiiller, 2) sıfatlar, 3) isimler, 4) diğer sözcük türleri (sayılar, zarflar) tarafından türetilen isimlerle ayırt edilir (Şvedova vd. 1980: § 209). Son ek yöntemiyle türetilmiş isimlere bakıldığında, elde edilen veriler sonucunda meslek ifade eden isimlerin sadece fiilden, sıfattan ve isimden türediği anlaşılmaktadır. Bu yüzden fiilden, sıfattan ve isimden oluşturulan eril cinsteki meslek ifade eden isimler üç ana başlıkta ve kendi içerisinde de üretken olup olmamalarına göre sınıflandırılmaktadır.

V. Vinogradov'un editörlüğünde 1960 yılında ve N. Şvedova'nın editörlüğünde 1980 yılında basılan “Rusça Dil bilgisi” kitapları bu araştırmada yol gösterici olmaktadır. Ancak V. Vinogradov'un editörlüğündeki kelime yapım bölümünde son ekler

verilirken fiilden, sıfattan ve isimden diye ayrılmamış ve eş sesli son ekler bir arada verilmiştir. Bu yüzden makalede, meslek isimlerinin sınıflandırması verilirken N. Şvedova'nın editörlüğündeki kitap temel alınmaktadır. Örnekler mümkün oldukça, son dönemde Rus diline girmiş olan ve G. Sklyarevskaya'nın editörlüğündeki "21. yy. Başlı Rusça Açıklamalı Sözlüğü. Güncel Kelimeler" adlı sözlükten verilmeye çalışılmaktadır. Verilen örnekler birçok anlama gelmesine rağmen, hatta cansız bir anlam dahi taşımasına rağmen, sadece meslek ifade eden anlamları ele alınmaktadır. Öte yandan, son eklerle türeyen kelimelerin fiilden, sıfattan veya isimden olup olmadığını belirlemede A. Tihonov'un iki ciltten oluşan "Rus Dili Kelime Yapım Sözlüğü" adlı çalışmasından ve elde edilen son eklerin meslek ifade eden isimler için üretken olup olmadığı konusunda A. Zaliznyak'ın "Rusça Dilbilgisi Sözlüğü" adlı çalışmasından yararlanılmaktadır.

Ayrıca, her ne kadar temel alınan kaynak kitapta son ek üretken olarak nitelendirilse de, meslek ifade eden isimlerde örnek bulmada zorluk yaşanan son ekler üretken olmayan ekler grubuna dahil edilmektedir. Yani temel alınan kaynak kitapta son ek hem genel olarak hem de meslek ifade eden isimler açısından üretkenlik ifade ediyorsa üretken grubuna, eğer ilgili ekle birçok meslek ismi varsa ve kaynak kitap üretken olmayan bir ek olarak nitelendiriyorsa, bu durumlarda kaynak kitaba göre hareket edilmektedir.

Bu makalede sıralanan son ekler, sonuç bölümünden sonra tablo halinde ayrıca verilmektedir.

1. Eril Cins Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ekler

1.1. Fiilden Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ekler

Fiilden türetilen isimlere bakıldığında genel olarak son ek, ya sesli harften sonra fiilin gövdesine, yani fiilin geçmiş zamandaki gövdesine ki bu çoğu zaman fiilin mastar halindeki gövdesi ile aynıdır [читать (çitat'-okumak) → читатель (çitel'-okuycu)], ya da sesli harfi düşürülerek biten gövdeye [проводить (provodit'-geçirmek,

gezinmek vb.) → проводник (provodnik-iletken; rehber vb.)] eklenir (Şvedova vd. 1980: § 210).

1.1.a. Üretken ekler

-ант/-янт/-ент (-ant/-yant/-ent) son eki, örneğin: ассистировать (assistirovat'-asistanlık yapmak) → ассистент (assistant-asistan), консультировать (konsul'tirovat'-tavsiye/akıl vermek) → консультант (konsul'tant-danışman, müşavir), проектировать (proyektirovat'-projelendirmek) → проектант (proyektant-proje hazırlayan, tasarımcı), реферировать (referirovat'-özet/tebliğ yapmak) → референт (referent-raporçü), рецензировать (retsenzirovat'-eleştirmek) → рецензент (retsenzent-eleştirmen), спекулировать (spekulirovat'-karaborsacılık yapmak) → спекулянт (spekulyant-karaborsacı) vb.

-атор/-ятор/-итор (-ator/-yator/-itor) son eki, örneğin: компилировать (kompilirovat'-derlemek) → компилятор (kompilyator-derlemeci), курировать (kurirovat'-kürator olmak) → куратор (kurator-küratör), организовать (organizovat'-düzenlemek) → организатор (organizatör-düzenleyici), публиковать (publikovat'-yaımlamak) → публикатор (publikator-yaımcı), репетировать (repetirovat'-özel ders vermek) → репетитор (özel ders veren öğretmen), реставрировать (restavrirovat'-onarmak) → реставратор (restavrador-onarım uzmanı) vb.

-льщик (-l'şik) son eki, örneğin: вязать (vyazat'-örmek) → вязальщик (vyazal'şik-örücü), красить (krasit'-boyamak) → красильщик (boyacı), носить (nosit'-taşımak) → носильщик (nosil'şik-hamal), обжигать (objigat'-pişirmek) → обжигальщик (objigal'şik-pişirme ustası), рисовать (risovat'-çizmek, resim yapmak) → рисовальщик (risoval'şik-ressam, desenci), чистить (çistit'-temizlemek) → чистильщик (çistil'şik-temizlikçi) vb.

-ник/-еник/-ик (-nik/-enik/-ik) son eki, örneğin: заточить (zatoçit'-bilemek, yontmak) → заточник (zatoçnik-bileyici), истопить

(istopit' -ısıtmak) → истопник (istopnik-kaloriferci), проповедовать (propovedovat'-vaiz vermek) → проповедник (propovednik-vaiz), работать (rabotat'-çalışmak) → работник (rabotnik-işçi, emekçi), советовать (sovetovat'-tavsiye etmek) → советник (sovetnik-danışman, müşavir), толковать (tolkovat'-yorumlamak) → толковник (tolkovnik-yorumcu) vb.

-ор/-ёр (-or/-yor) son eki, örneğin: гравировать (gravirovat'-kazmak) → гравёр (gravyör-hakkak, gravürcü), дирижировать (dirijirovat'-yönetmek, felik yapmak) → дирижёр (dirijyör-orkestra şefi), ревизовать (revizovat'-teftiş etmek) → ревизор (revizor-müfettiş), редактировать (redaktirovat'-düzeltmek) → редактор (redaktor-redaktör, düzeltmen), суфлировать (suflirovat'-sufle etmek) → суфлёр (suflyör-suflör), танцевать (tantsevat'-dans etmek) → танцор (tantsor-dansçı) vb.

-тель/-итель (-tel'/-itel') son eki, örneğin: врачевать (vraçevat'-tedavi etmek) → врачеватель (vraçevatel'-doktor), издать (izdat'-yaımlamak) → издатель (izdatel'-yaımcı), писать (pisat'-yazmak) → писатель (pisatel'-yazar), преподавать (prepodavat'-öğretmenlik yapmak) → преподаватель (prepodavatel'-öğretmen), служить (slujit'-hizmet etmek) → служитель (slujitel'-hademe), спасти (spastikurtarmak) → спаситель (spasitel'-cankurtaran) vb.

-ун (-un) son eki, örneğin: бегать (begat'-koşmak) → бегун (begun-koşucu), вѣдѣть (vedat'-yönetmek, bilmek) → ведун (halk arasında bitkiyle tedavi eden hekim), колдовать (koldovat'-büyücülük yapmak) → колдун (koldun-büyücü), пѣть (pet'- şarkı söylemek) → певун (pevun-ozan, şarkıcı), плясать (plyasat'-oynamak) → плясун (oyuncu), прыгать (prıgat'-atlamak) → прыгун (atlayıcı) vb.

-щик/-чик (-şik/-çik) son eki, örneğin: лепить (lepit'-yapmak, oylumlamak) → лепщик (lepşik-alçı, sıva ustası), летать (letat'-uçmak) → лётчик (lyotçik-pilot), проверить (proverit'-denetlemek) → проверщик (proverşik-denetleyici), размолоть (razmolot'-çekmek,

öğütme) → размольщик (razmol'şik-öğütme ustası), разносить (raznosit'-dağıtmak) → разносчик (raznosçik-seyyar satıcı, dağıtıcı), танцовать (tantsovat'-dans etmek) → танцовщик (tantsovşik-dansci) vb.

1.1.b. Üretken olmayan ekler

-ам (-at) son eki, örneğin: делегировать (delegirovat'-delege temsilci olarak göndermek) → делегат (delegat-delege, temsilci).

-аль (-al') son eki, örneğin: катать (katat'-yuvarlamak) → каталь (katal'-el arabasıyla yük taşıyan), ковать (kovat'-dövmek, nallamak) → коваль (koval'-demirci, nalbant), макать (makat'-batırmak, banmak) → макаль (makal'-seri üretim çalışanı), строгать (strogat'-yontmak) → строгаль (strogal'-planyacı, yontma ustası) vb.

-арь (-ar') son eki, örneğin: звонить (zvonit'-çalmak) → звонарь (zvonar'-çan görevlisi), лечить (leçit'-tedavi etmek) → лекарь (lekar'-hekim), пахать (pahat'-çift sürmek) → пахарь (pahar'-çiftçi), точить (toçit'-bilemek, torna etmek) → токарь (tokar'-tornacı) vb.

-ат(ый) (-atıy) son eki, örneğin: водить (vodit'-sürmek) → вожатый (vojatıy-vatman, klavuz), провожать (provojat'-götürmek) → провожатый (provojatıy-kondüktör, yürütücü).

-атай (-atay) son eki, örneğin: возглашать (vozglaşat'-nutuk atmak) → глашатай (glaşatay-haberci), орать (orat'-çift sürmek) → оратай (oratay-çiftçi).

-ач (-aç) son eki, örneğin: ткать (tkat'-dokumak) → ткач (tkaç-dokumacı), слушать (sluşat'-dinlemek) → слухач (sluhaç-dinleme uzmanı) vb.

-аш (-aş) son eki, örneğin: торговать (torgovat'-ticaret yapmak) → торгоаш (torgaş-bezirgan, tüccar).

-ер (-er) son eki, örneğin: интервьюировать (intervy'uirovat'-mülakat yapmak) → интервьюер (intervy'uer-mülakatçı),

пробировать (sarraflık etmek) → пробирер (priborer-sarraf), продюсировать (prodyusirovat'-уарымcısı olmak) → продюсер (prodyuser-уарымсы), хакнуть (haknut'-zorlayıp açmak) → хакер (haker-bilgisayar korsanı) vb.

-ец/-нец (-ets, -nets) son eki, örneğin: гонять (gonyat'-koşturmak, sürmek) → гонец (gonets-ulak, kurye), петь (pet'-şarkı söylemek) → певец (pevets-şarkıcı), продавать (prodavat'-satmak) → продавец (prodavets-satıcı, tezgahtar), шить (şit'-dikmek) → швец (şvets-terzi) vb.

-ир (-ir) son eki, örneğin: командовать (komandovat'-emir vermek, komuta etmek) → командир (komandir-komutan, kapitan).

-к(а) (-ka) son eki, örneğin: искать (iskat'-aramak) → ищайка (sivil polis, ajan), служить (slujit'-hizmet etmek) → служба (slujka-hizmetli, uşak).

-л(а) (-la) son eki, örneğin: бомбить [bombit'-özel taşımacılıkla uğraşmak (Bombit' 2018)] → бомбила (bombila-arabası, paytoncu, nakliyesi), водить (vodit'-sürmek, götürmek) → водила (vodila-şoför, sürücü).

-лец (-lets) son eki, örneğin: помолоть (pomolot'-öğütme) → помелец (pomolets-öğütme işçisi), сидеть (sidet'-oturmak) → сиделец (sidelets-dükkançı, tezgahtar) vb.

-ух (-uh) son eki, örneğin: пасти (pasti-otlatmak) → пастух (pastuh-çoban).

-ухай (-uhay) son eki, örneğin: вертеться (vertet'sya-dönmek) → вертухай (vertuhay-kule görevlisi, gardiyan, milis).

-ч(ий) (-çiy) son eki, örneğin: доезжать (doyezjat'-varmak) → доезжачий (doyezjaçiy-köpekli hizmetli, uşak).

-ырь (-ır) son eki, örneğin: пасти (pasti-otlatmak) → пастырь (pastır-çoban; papaz).

-яр (-yar) son eki, örneğin: доить (doit'-sağmak) → дояр (doyar-sağıcı).

1.2. Sıfattan Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ekler

Niteleme sıfatları ile türetilen isimlerin özelliği, doğrudan sıfatla ve dolaylı olarak isimlerle türetilmiş olmalarıdır [крановщик (kranovşik-vinç operatörü) (крановой рабочий) (kranovoy raboçiy-vinç çalışanı) ve (рабочий на кране) (raboçiy na krane-vinçte çalışan)]. Sıfatlarla türetilen son ekli isimler ayrıca, çoğunlukla edilgen sıfat-fiil (ortaç) ile türetilen isimleri de içerir [посланный (poslannıy-gönderilen) → посланец (poslanets-elçi), отпущенный (otpuşennıy-salınan) → отпущенник (otpuşennik-özgür bırakılan esir veya köle)] (Şvedova vd. 1980: § 284).

1.2.a. Üretken Ekler

-ец/-овец/-авец (-ets/-ovets/-avets) son eki, örneğin: автозаводской (avtozavodskoy-otomobil fabrikası ile ilgili) → автозаводец (avtozavodets-otomobil fabrikası çalışanı), деповский (depovskiy-depo ile ilgili) → деповец (depovets-depo çalışanı), марафонский бег (marafonskiy beg-maraton koşusu) → марафонец (marafonets-maratoncu), мартеновская печь (martenovskaya peç?-martin fırını) → мартеновец (martenovets-martin fırını çalışanı), посланный (poslannıy-gönderilen) → посланец (poslanets-elçi), просвещенный (prosveşennıy-aydın, kültürlü) → просвещенец (prosveşenets-halk eğitim çalışanı, öğretmen) vb.

-ик/-ник/-евик (-ik/-nik/-evik) son eki, örneğin: аграрный (agrarnıy-tarımla ilgili) → аграрник (agrarnik-tarım uzmanı), биржевой (birjevoy-borsayla ilgili) → биржевик (birjevik-borsacı), естественный (yestyestvennıy-doğal, tabii) → естествовик (yestyestvennik-doğa bilimleri uzmanı), киношный (kinoşnıy-sinema ile ilgili) → киношник (kinoşnik-sinema görevlisi), налоговый (nalogovıy-vergiyle ilgili) → налоговый (nalogovik-vergi dairesi çalışanı), оптовый (optovıy-toptan) → оптовик (optovik-toptancı) vb.

-ист (-ist) son eki, örneğin: аутентичный (autentiçniy-otantik, aslına uygun) → аутентист (autentist-otantik tarzı müzisyen), батальная живопись (batal'naуа jivopis-savaş resmi) → баталист (batalist-savaş resmi sanatçısı), инструментальный (instrumental'niy-enstrümental) → инструменталист (instrumentalist-müzisyen), специальный (spetsial'niy-özel) → специалист (spetsialist-uzman), термическая обработка металла (termiçeskaya obrabotka metallatermik işlem) → термист (termist-termik işlem uzmanı), фигурное катание (figurnoye kataniye-artistik patinaj) → фигурист (figurist-artistik patinajcı) vb.

-щик/-чик (-şik/-çik) son eki, örneğin: инструментальный (instrumental'niy-enstrümental) → инструментальщик (instrumental'şik-enstrüman ustası/işçisi), крановый (kranıviу-vinç) → крановщик (kranovşik-vinç operatörü), подземный (podzemniy-yeraltı, altyarı) → подземщик (podzemşik-yeraltı/altyarı uzmanı), раллийный (ralliyniy-ralli sporu ile ilgili) → раллийщик (rallişik-ralli sporcusu), часовой (çasovoy-saat) → часовщик (çasovşik-saatçi), ядерный (yaderniy-nükleer) → ядерщик (yaderşik-nükleer fizik uzmanı) vb.

1.2.b. Üretken Olmayan ekler

-ак/-як/-чак (-ak/-yak/-çak) son eki, örneğin: горный (gorniy-maden) → горняк (gornyak-maden işçisi/mühendisi).

-ий (-iy) son eki, örneğin: аграрный (agrarniy-tarım ile ilgili) → аграрий (agrariy-tarım uzmanı).

1.3. İsimden Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ekler

İsimlerden türetilen son ekli isimler sisteminde, “bir nesnenin belirtisinin taşıyıcısı” olarak (bu belirti; nesne, kişi, türemiş sözcük olarak adlandırılan bir olgudan ibarettir) sözcükler genel anlamıyla, modifiye anlamları olan sözcüklerle karşılaştırılır. Modifiye kelime yapımının özü, türeyen kelimelerin temel anlamlarına bazı unsurlarının

eklenmesinden ibarettir. Modifiye isimlerin sonekları arasında kadınlık, çocukluk (küçüklük), benzerlik, topluluk, teklik yer almaktadır (Şvedova vd. 1980: § 328). Bu yüzden bu makalede, özellikle eril cinsten oluşan dışı meslek grupları ayrı bir başlık altında verilmektedir.

1.3.a. Üretken ekler

-ант (-ant) son eki, örneğin: комедия (komediya-komedi) → комедиант (komediant-komedyen), музыка (muzıka-müzik) → музыкант (muzıkant-müzisyen), негоция (negotsiya-ticaret, satış) → негоциант (negotsiant-yurt dışına satış yapan tüccar, toptancı), оркестр (orkestr-orkestra) → оркестрант (orkestrant-orkestra sanatçısı), практика (praktika-staj, pratik) → практикант (praktikant-stajyer) vb.

-арь (-ar') son eki, örneğin: аптека (apteka-eczane) → аптекарь (aptekar'-eczacı, eczane çalışanı), библиотека (biblioteka-kütüphane) → библиотекарь (bibliotekar'-kütüphanecisi, kitaplık memuru), виноград (vinograd-asma, üzüm) → виноградарь (vinogradar'-bağcı, bağ tarım uzmanı), ложка (lojka-kaşık) → ложкарь (lojkar'-ahşap kaşık ustası), почта (poçta-posta) → почтарь (poçtar'-postacı, dağıtıcı), чёбот (çyobot-ayakkabı) → чеботарь (çebotar'-ayakkabıcı, kunduracı) vb.

-ач (-aç) son eki, örneğin: зурна (zurna) → зурнач (zurnaç-zurnacı), изба (izba-izbe) → избач (izbaç-kültür-eğitim kurum müdürü/çalışanı), скрипка (skripka-keman, viyolon) → скрипач (skripaç-viyolonist, kemancı), труба (truba-trompet) → трубач (trubaç-trompetçi, müzisyen), фирма (firma) → фирмач (firmaç-firma temsilcisi/delege), цирк (tsirk-sirk) → циркач (tsirkaç-sirk artisti) vb.

-ер/-онер/-|je|p/-up (-er/-oner/-'yer/-ir) son eki, örneğin: автодизайн (avtodizayn-oto tasarım) → автодизайнер (avtodizayner-oto tasarım uzmanı), андеррайтинг (anderrayting-taahhütname, sigorta) → андеррайтер (anderrayter-sigorta uzmanı), банк (bank-banka) → банкир (bankir-bankacı), веб-дизайн (veb-dizayn-internet tasarımı) → веб-дизайнер (veb-dizayner-internet tasarım uzmanı), касса (kassa-

gişe, kasa, vızne) → кассир (kassir-kasiyer, veznedar, gişe memuru), функция (funksiya-işlev, görev) → функционер (funksioner-parti/sendika görevlisi) vb.

-ец/-инец (-ets/-inets) son eki, örneğın: движение (dvijeniye-hareket, trafik) → движенец (dvijenets-ulaşım hizmetleri çalışanı), поручение (poruçeniye-görev) → порученец (poruçenets-görevli, devlet memuru), снабжение (snabjeniye-ikmal, sağlama) → снабженец (snabjenets-ikmal görevlisi), управление (upravleniye-yönetme) → управленец (upravlennets-yönetim/daire çalışanı) vb.

-ик (-ik) son eki, örneğın: критика (kritika-eleştiri) → критик (kritik-eleştirmen), техника (tehnika-teknik) → техник (tehnik-teknisyen/tekniker), химия (himiya-kimya) → химик (himik-kimyacı, kimya uzmanı/çalışanı), электрика (elektrika-elektrik) → электрик (elektrik-elektrikçi, elektrik teknisyeni) vb.

-ист (-ist) son eki, örneğın: аукцион (auksiyon-müzayede) → аукционист (auksiyonist-müzayede memuru, mezatçı), визаж (vizaj-cilt bakımı) → визажист (vizajist-cilt bakım uzmanı), журнал (jurnal-dergi) → журналист (jurnalist-gazeteci), программа (programma-program) → программист (programmist-bilgisayar program uzmanı), трактор (traktor-traktör) → тракторист (traktorist-traktör sürücüsü), экономика (ekonomika-ekonomi) → экономист (ekonomist-iktisatçı, ekonomist) vb.

-мей-стер (-mey-ster) son eki, örneğın: (нем. Ballettmeister) → балетмейстер (baletmeyster-koreograf), полиция (politsiya-polis) → полицмейстер (politsmeyster-polis şefi/amiri), почта (poçta-posta, postane) → почтмейстер (poçtmeyster-postane müdürü), танец (tanets-dans) → танцмейстер (tantsmeyster-dans hocası), трал (traltrol ağı) → тралмейстер (tralmeyster-trol ağı ile balık avlama uzmanı) vb.

-ник/-атник/-арник/-овник (-nik/-atnik/-arnik/-ovnik) son eki, örneğın: вестъ (vest'-haber) → вестник (vestnik-haberci), исповедь

(isповед'-günah çıkarma) → исповедник (isповедnik-günah çıkaran papaz/din adamı), медведь (medved'-ayı) → медвежатник (medvejatnik-ayı avcısı), попса (popsa-pop müzik) → попсятник (popsyatnik-pop müzik sanatçısı), цирюльня (tsiryulniya-berber/kuaför salonu) → цирюльник (tsiryulnik-berber/kuaför) vb.

-op/-öp/-ep (-or/-yor/-er) son eki, örneğin: архитектура (arhitektura-mimarlık) → архитектор (arhitektor-mimar), док (doktersane) → докер (doker-liman işçisi), монтаж (montaj) → монтажёр (montajyor-montaj ustası), ремонт (remont-onarım) → ремонтёр (remontyor-tamirci), репортаж (reportaj-röportaj) → репортёр (reportyor-muhabir) vb.

-top/-ator (-tor/-ator) son eki, örneğin: губерния (guberniya-vilayet) → губернатор (gubernator-vali), инквизиция (inkvizitsiya-engizisyon) → инквизитор (inkvizitor-engizisyon hâkimi), канализация (kanalizatsiya-kanalizasyon) → канализатор (kanalizator-kanalizasyon çalışanı), катехизация (katehizatsiya-soru cevap şeklinde anlatma, açıklama) → катехизатор (katehizator-hristiyanlıkta vaiz), композиция (kompozitsiya-kompozisyon, beste) → композитор (kompozitör-besteci), фортификация (fortifikatsiya-tahkimat) → фортификатор (fortifikator-tahkimat uzmanı) vb.

-щик/-чик/-овщик (-şik/-çik/-ovşik) son eki, örneğin: дальнoбой (dal'noboy-uzun yol) → дальнoбойщик (dal'noboyşik-uzun yol şoförü), извоз (izvoz-taşıma, nakliye) → извозчик (izvozçik-arabacı, raytoncu), компьютер (komp'yuter-bilgisayar) → компьютерщик (komp'yuterşik-bilgisayar uzmanı), кооператив (kooperativ-kooperatif) → кооперативщик (kooperativşik-kooperatif işçisi), раздача (razdaça-dağıtma, tevzi) → раздатчик (razdatçik-dağıtma görevlisi), фанера (fanera-kaplama) → фанерщик (fanerşik-kaplama ustası), электрон (elektron) → электронщик (elektronşik-elektronik uzmanı) vb.

1.3.b. Üretken Olmayan ekler

-ак/-як (-ak/-yak) son eki, örneğin: море (more-deniz) → моряк (moryak-denizci, filo görevlisi), рыба (rıba-balık) → рыба́к (rıbak-balıkçı) vb.

-ан (-an) son eki, örneğin: критика (kritika-eleştiri) → критикан (kritikan-eleştirmen, tenkitçi), политика (politika) → политикан (politikan-politikacı) vb.

-ар (-ar) son eki, örneğin: бочка (boçka-fiçı, varil) → бочар (boçar-fiçı, fiçı yapım ustası), рецепт (retsept-reçete) → рецептар (retseptar²-eczane çalışanı) vb.

¬-ариус (-arius) son eki, örneğin: архив (arhiv-arşiv) → архивариус (arhivarius-arşiv görevlisi/koruması), сценарий (tsenariy-senaryo) → сценариус (tsenarius-senarist, yönetmen yardımcısı).

-эвт (-evt) son eki, örneğin: ароматерапия (aromaterapiya-güzel koku kullanılan bir tür tedavi yöntemi) → ароматерапевт (aromaterapevt-yararlı nitelikteki güzel kokuları kullanarak güzellik tedavi ve koruyucu bakım uzmanı), терапия (terapiya-tedavi) → терапевт (terapevt-dahiliye uzmanı), фармация (farmatsiya-ecza/ilaç ile ilgili) → фармацевт (farmatsevt-eczacı).

-ей/-ачей/-очей (-ey/-açey/-oçey) son eki, örneğin: казна (kazna-hazine) → казначей (kaznaçey-muhasip, muhasebeci), книга (kniga-kitap) → книгочей (knigoçey-kitap satıcısı) vb.

-ейник (-eynik) son eki, örneğin: короб (korob-sepet) → коробейник (korobeynik-küçük tuhafiyecü, seyyar satıcı).

-ман (-man) son eki, örneğin: лотция (lotsiya-kaptan klavuz kitabı) → лотцман (lotsman-gemi kaptanı/klavuzu).

-нич(ий) (-niçiy) son eki, örneğin: город (gorod-şehir) → городничий (gorodniçiy-vilayete bağlı yerin başkanı), лес (les-orman) → лесничий (lesniçiy-ormancı, orman bölge şefi) vb.

-ов(ой) (-ovoy) son eki, örneğin: люк (lyuk-maden ocağı) → люковой (lyukovoy-maden ocağı çalışanı).

-овец (-ovets) son eki, örneğin: ВАЗ (VAZ-Volga otomobil fabrikası) → вазовец (vazovets-Volga otomobil fabrikası çalışanı), исполком (ispolkom-yürütme kurulu/komitesi) → исполкомовец (ispolkomovets-yürütme kurulu çalışanı).

-овик (-ovik) son eki, örneğin: попс (pops-pop müzik) → попсовик (popsovik-pop müzik sanatçısı).

-олог (-olog) son eki, örneğin: маркетинг (marketing-pazarlama) → маркетолог (marketolog-pazarlama uzmanı), тест (test-test, deney) → тестолог (testolog-test/deney uzmanı).

-онер (-oner) son eki, örneğin:

-смен (-smen) son eki, örneğin: бизнес (biznes-iş) → бизнесмен (biznesmen-iş adamı), спорт (sport-spor) → спортсмен (sportsmen-sporcu) vb.

-ург (-urg) son eki, örneğin: драма (drama-oyun türünde edebi eser) → драматург (dramaturg-oyun/tiyatro yazarı), металл (metall-maden, metal) → металлург (metallurg-metalürji/ uzmanı, madenci).

-ух (-uh) son eki, örneğin: конь (kon'-at, beygir) → конюх (konyuh-at bakıcısı).

-шник (-şnik) son eki, örneğin: ГАИ (GAİ-Devlet araç kontrol kurumu) → гаишник (gaişnik-araç kontrol kurum çalışanı), ГИБДД (GİBDD- Devlet yol güvenlik kontrol kurumu) → гибэдэдэшник (gibededешnik-Devlet yol güvenlik kontrol kurum çalışanı) vb.

2. Kadınlığı Temsil Eden, Eril Cinsten Modifiye Meslek İsimleri

Kadın meslek isimlerini temsil eden, eril cinsiyetteki bir kelimedenden türetilen dişi cinse ait kelimeler bu gruba aittir. Bu gruba ait

olan kadın meslek isimleri, temel anlamlarına ek olarak kadınlığı temsil eden son ekler almaktadır. Yani bağıntı olarak dişi cins birçok kelime, eril cins kelimeye aittir. Kadın ve erkek uzmanlık alanlarının eşit ve birbiriyle ilişkili olduğu durumlarda, kadın meslek isimlerini temsil etmeye yardımcı birçok son ek bulunmaktadır.

Cuto, makalesinde, врач (vraç-erkek doktor) → врачиха (vraçihâ-bayan doktor), профессор (professor-erkek profesör) → профессорша (professorşa-bayan profesör) gibi kelimeleri örnek vererek, bazı kadın meslek isimlerinin statü olarak erkek isimleriyle kullanıldığını ileri sürmektedir. Yani kadın meslek isimleri için kullanılan врачиха (vraçihâ-bayan doktor), профессорша (professorşa-bayan profesör) gibi kelimelerin statü olarak daha aşağıda kaldığını ileri sürmektedir (2005: 139). Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Burada sadece şu ileri sürülebilir ki, eril cinsten modifiye olmuş kadınlığı temsil eden birçok kelime kullanıma alışılmadığı için eril cins kelimeler kullanılmıştır. Ayrıca, konuşma dilinde de tercih edilmemesi, zamanla kadın mesleğini ifade eden eril cins kelimenin halk arasında daha yaygın kullanılmasına yol açmıştır. Yoksa bu kelimelerin statü olarak daha aşağıda olduğunu belirten bir sözlük anlamı bulunmamaktadır.

Öte yandan, meslek ifade eden kelimeler verilirken, daha önce de belirtildiği üzere, kelimenin meslek anlamını içermesine istinaden ilgili son ek alınmaktadır. Kadınlığı temsil eden kelimeler aynı zamanda “bir kişinin hanımı” anlamına da gelmektedir. Bu grupta kelime anlamları verilirken, kadın meslek grubundaki kelime sadece cinsiyet olarak ayrıldığından, anlam olarak aynı kelime anlamını taşıdığından, sadece eril cins kelimenin anlamı verilmektedir.

2.1.a. Üretken Ekler

-ecc(a) (-essa) son eki, örneğin: гид (gid-turist rehberi) → гидесса (gidessa), клоун (kloun-palyaço) → клоунесса (klounessa), комик (komik-komedi aktörü) → комикесса (komikessa), критик (kritik-eleştirmen) → критикесса (kritikessa), поэт (poet-şair, ozan) →

поэтецца (poetessa), стюард (styuard-host, garson) → стюардесса (styuardessa) vb.

-ис(а) (-isa) son eki, örneğin: аббат (abbat-manastır müdürü, papaz) → аббатиса (abbatisa), актёр (aktyor-aktör, oyuncu) → актриса (aktrisa), диакон (diakon-diyakoz) → диакониса (diakonisa), директор (müdür, yönetmen) → директриса (direktrisa), инспектор (inspektor-müfettiş, kontrolör) → инспектриса (inspektrisa) vb.

-их(а) (-iha) son eki, örneğin: врач (vrač-doktor, hekim) → врачиха (vračıha), дворник (dvornik-kapıcı) → дворничиха (dvorničiha), пловец (plovets-yüzücü) → пловчиха (plovçıha), портной (portnoy-terzi) → портниха (portniha), сторож (storoj-bekçi) → сторожиха (storojıha), ткач (ткаç-dokuması) → ткачиха (ткаçıha) vb.

-иц(а) (-itsa) son eki, örneğin: буфетчик (bufetçik-büfeci) → буфетчица (bufetçitsa), мастер (master-usta) → мастерица (masteritsa), певец (pevets-şarkıcı) → певица (pevitsa), работник (rabotnik-işçi, çalışan) → работница (rabotnitsa), фельдшер (fel'dşer-sağlık memuru) → фельдшерица (fel'dşeritsa), художник (hudojnik-sanatçı, ressam) → художница (hudojnitsa) vb.

-к(а)/-овк(а)/-анк(а)/-ичк(а)/-ачк(а) (-ka/-ovka/-anka/-içka/-açka) son eki, örneğin: артист (artist-sanatçı, artist, oyuncu) → артистка (artistka), биолог (biolog-biyolog, biyoloji öğretmeni) → биологичка (biologıçka), лекарь (lekar'-hekim) → лекарка (lekarka), скрипач (skripaç-viyolonist, kemançı) → скрипачка (skripaçka), слуга (sluga-hizmetli, uşak) → служанка (slujanka), химик (himik-kimyacı, kimya uzmanı) → химичка (himiçka) vb.

-ниц(а) (-nitsa) son eki, örneğin: алтарник (altarnik-kilisede hizmetli, uşak) → алтарница (altarnitsa), водитель (voditel'-şoför, sürücü) → водительница (voditel'nitsa), врачеватель (vračevatel'-hekim) → врачевательница (vračevatel'nitsa), коробейник (korobejnik-küçük tüccar) → коробейница (korobejnitsa),

таможенник (tamojennik-gümrükçü) → таможенница (tamojennitsa),
учитель (uçitel'-öğretmen) → учительница (uçitel'nitsa) vb.

-ш(а) (-şa) son eki, örneğin: администратор (administrator-yönetmen, idareci) → администраторша (administratorsa), банкир (bankir-bankacı) → банкирша (bankırşa), библиотекарь (bibliotekar'-kütüphaneci, kitaplık memuru) → библиотекарша (bibliotekarşa), инженер (injener-mühendis) → инженерша (injenerşa), казначей (kaznaçeu-muhasebeci) → казначейша (kaznaçeuşa-kilisede muhasebeci rahibe), кассир (kassir-kasiyer, veznedar) → кассирша (kassırşa) vb.

2.1.b. Üretken Olmayan Ekler

-[j]- (-'ya) son eki, örneğin: ведун (vedun-büyücü) → ведунья (vedun'ya), игумен (igumen-rahip, manastır lideri) → игуменья (igumen'ya), колдун (koldun-büyücü) → колдунья (koldun'ya), прыгун (prıgun-atlayıcı) → прыгунья (prıgun'ya) vb.

-ант/-к(а) son eki, örneğin: гувернёр (guvernıor-evde eğitimlik görevi yapan kişi) → гувернантка (guvernantka-mürebbiye).

-ин(я) (-inya) son eki, örneğin: геолог (geolog-jeoloji uzmanı) → геологиня (geologinya), инок (inok-keşiş, rahip) → инокиня (inokinya), петрограф (petrograf-taşbilimci) → петрографиня (petrografinya), филолог (filolog-filoloji uzmanı) → филологиня (filologinya) vb.

3. Eril Cinsi Olmayan, Sadece Kadınlığı Temsil Eden Meslek İsimleri

Çok nadir olmakla beraber, Rus dilinde eril cinsi olmayan, kadınlığı temsil eden meslek ismi yapmaya yardımcı son ekler de mevcuttur. Bu son ekler, fiilden, sıfattan ve isimden kadın meslek ismi yapan ekler olarak tespit edilebilmektedir. Ayrıca, tespit edilen bu eklerle çok sınırlı sayıda kadın meslek ismi türetildiği için, burada

verilen eklerin hiçbirisi meslek ismi türetmesi açısından üretken değildirlerdir. Ayrıca burada bulunan son ekler başka gruplarda da yer alabilir. Eğer içerisinde bir kelime, sadece kadınlığı temsil eden meslek ismi olarak tespit edilirse, bu gruba da dahil edilmektedir.

3.1. Fiilden Sadece Kadın Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ekler

-e[j]- (-eya) son eki, örneğin: ворожить (vorojit'-büyü yapmak) → ворожея (vorojeya-büyücü), жать (jat'-biçmek) → жнея (jneya-ekin biçen kadın, orakçı), плести (plesti-örmek) → плетейя (pletēja-örgücü), строчить (stroçit'-dikmek) → строчейя (stroçēja-dikici), шить (şit'-dikmek) → швейя (şveya-dikişçi, kadın terzi).

-к(а) (-ka) son eki, örneğin: стряпать (stryapat'-yemek pişirmek/hazırlamak) → стряпка (stryapka-aşçı kadın).

-лк(а) (-lka) son eki, örneğin: гадать (gadat'-fala bakmak) → гадалка (gadalka-falçı), заряжать (zaryajat'-doldurmak) → зарядка (zaryajalka-dokuma işçisi), кормить (kormit'-emzirmek) → кормилка (kormilka-ücretli sütanne), полоть (polot'-ayıklamak) → пололка (pololka-yabani otları vs. ayıklama işçisi), сидеть (sidet'-oturmak, kalmak) → сиделка (sidelka-hastabakıcı), сновать (snovat'-mekik dokumak) → сновалка (snovalka-sargı makinesinde çalışan kadın).

-ух(а) (-uha) son eki, örneğin: стряпать (stryapat'-yemek pişirmek/hazırlamak) → стряпуха (stryapuha-aşçı kadın).

-х(а) (-ha) son eki, örneğin: прясть (pryast'-eğirmek) → пряха (pryaha-ip eğirme ustası), ткать (tkat'-dokumak) → ткаха (tkaha-dokumacı).

3.2. Sıfattan Sadece Kadın Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ek

-к(а) (-ka) son eki, örneğin: технический (tehniçeskiy-teknik ile ilgili) → техничка (tehniçka-hizmetli, temizlikçi).

3.3. İsimden Sadece Kadın Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ek

-ш(a) (-şa) son eki, örneğin: маникюр (manikür) → маникюрша (manikyurşa-manikürcü), педикюр (pedikür) → педикюрша (pedikyurşa-pedikürcü).

4. Erkek ve Kadınlar İçin Ortak Meslek İsimleri Yapmaya Yardımcı Son Ekler

Meslek ifade eden kelimelere bakıldığında, yukarıda sıralanan ve morfolojik özelliklerinden dolayı, ya eril cinsye ya da dişi cinsye ait olabilecek son ekler incelenmektedir. Ancak, Rus dilinde bazı meslek grupları, morfolojik yapılarının dışında genel cinsiyet grubuna girmektedir. Yani anlamsal olarak hem eril hem de kadın meslek ismini belirten kelimeler bulunmaktadır. Bu durumda, sözdizimsel yapı (yüklem yardımıyla), mesleğin erkek veya kadın mesleği temsil ettiğini anlamaya yardımcı olmaktadır. Konuşma dilinde her ne kadar kadınlığı temsil eden son ekler kullanılsa da, resmi dilde genel kullanımın önüne geçememiştir.

4.1. Fiilden Erkek ve Kadınlar İçin Ortak Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ekler

-j(a) (-'ya) son eki, örneğin: судить (sudit'-yargılamak) → судья (sud'ya-yargıç, hâkim).

-к(a) (-ka) son eki, örneğin: притворяться (prityvoryat'sya-mış gibi yapmak) → притворяшка (prityvoryaşka-komedyacı).

-л- (-l-) son eki, örneğin: зазывать (zazivat'-gelsin diye ısrarla çağırmak) → зазывала (zazivala-müşterileri mağazasına/işyerine çekmek için çağıran/davet eden kişi), запевать (zapevat'-şarkı söylemeye başlamak) → запева (zapevala-koronun solisti), менять (menyat'-değiştirmek) → меняла (menyala-tüccar), стричь (striç'-kesmek, kırmak) → стригала (strigala-deri üretimi elemanı) vb.

-х(a) (-ha) son eki, örneğin: побираться (pobirat'sya-dilenmek) → побираха (pobiraha-dilenci).

4.2. Sıfattan Erkek ve Kadınlar İçin Ortak Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ek

-ар(a) (-aga) son eki, örneğin: вольный (vol'ny-özgür, serbest) → вольняга (vol'nyaga-sivil, sözleşmeli çalışan).

4.3. İsimden Erkek ve Kadınlar İçin Ortak Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ekler

-к(a) (-ka) son eki, örneğin: побируха (pobiruha-dilenci) → побирушка (pobiruška-dilenci).

-ниц(a) (-nitsa) son eki, örneğin: воз (voz-yüklü araba) → возница (voznitsa-arabacı, paytoncu).

-уш(a) (-uşa) son eki, örneğin: чин (çin-memur) → чинуша (çinuşa-bürokrat, devlet memuru).

Sonuç

Rus dili kelime yapım açısından oldukça zengin bir dildir. Son ek yardımıyla oluşturulan meslek isimleri ile ilgili, temel kaynak olarak kullanılan N. Şvedova editörlüğündeki “Rusça Dilbilgisi” kitabından elde edilen bulgular, meslek isimlerinin sadece fiilden, sıfattan ve isimlerden türediği, diğer sözcük türlerinden (sayılar, zarflar) meslek ifade eden kelimelerin bulunmadığını ortaya çıkarmaktadır.

Meslek, uğraşı veya bir görevi temsil eden isim yapmaya yardımcı son ekler bu makalede 4 ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar:

1. Eril cins meslek ismi yapmaya yardımcı son ekler: Bunlardan 26 son ek (8 üretken, 18 üretken olmayan son ek) fiillerden, 6 son ek (4 üretken, 2 üretken olmayan son ek) sıfatlardan, son olarak

29’u ise (12 üretken, 17 üretken olmayan son ek) isimlerden meslek ismi yapılan son ekler olarak tespit edilmiştir.

2. Eril cinsten modifiye, kadın meslek ismi yapmaya yardımcı son ekler: Bu son eklerle bakıldığında, eril meslek isimlerinden 10 son ek yardımıyla (7 üretken, 3 üretken olmayan) kadın meslek ismi yapıldığı saptanmaktadır.

3. Eril cinsi olmayan, sadece kadın meslek ismi yapmaya yardımcı son ekler: Bu gruba dâhil olan son ek sayısı sınırlı sayıda olmakla beraber 7 üretken olmayan son ek (5 fiilden, 1 sıfattan ve 1 isimden) olarak tespit edilmektedir.

4. Erkek ve kadınlar için ortak meslek ismi yapmaya yardımcı son ekler: Bu gruba ise 4 fiilden, 1 sıfattan ve 3 isimden olmak üzere 8 son ek dâhil edilmektedir.

Temel kaynak olarak ele alınan N. Şvedova editörlüğündeki “Rusça Dil Bilgisi” kitabında tespit edilen son eklerle ilave olarak, G. N. Sklyarevskaya editörlüğündeki sözlükten yeni ve üretken olmayan 9 son ek tespit edilmektedir. Bunlar:

1. İsimlerden meslek ismi yapmaya yardımcı son ekler: -ейник [коробейник (korobeynik-küçük tuhafiyeye tüccarı, seyyar satıcı)], -овец [исполкомовец (ispolkomovets-yürütme kurulu çalışanı)], -овик [попсовик (popsovik-pop müzik sanatçısı)], олог [маркетолог (marketolog-pazarlama uzmanı)], -шник [гибэдэдэшник (gibededeşnik-Devlet yol güvenlik kontrol kurumu çalışanı)].

2. Fiilden meslek ismi yapmaya yardımcı son ekler: -ухай [вертухай (vertuhay-kule görevlisi, gardiyan, milis)], -ла [водила (vodila-şoför, sürücü)].

3. Sıfattan erkek ve kadınlar için ortak meslek ismi yapmaya yardımcı son ek: -ага [вольняга (vol’nyaga-Sivil, sözleşmeli çalışan)].

4. Eril cins meslek isminden kadın meslek ismi yapmaya yardımcı son ek: -антка [губернантка (gubernantka-müebbiye)].

Özetle, Rus dilinde meslek ifade etmeye yardımcı toplam 86 son ek tespit edilmektedir. Bunlardan 77 son ek Rus dilinde var olan son ek, meslek ifade etmeye yardım eden 9 son ek ise yapılan bu çalışma sayesinde ortaya çıkarılmaktadır. Meslek isimlerinin en çok yine isimler yardımıyla yapıldığı, bunu fiillerin ve sınırlı sayıda sıfatların takip ettiği sonucuna varılmaktadır.

Eril Cins Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ekler					
Fiilden		Sıfattan		İsinden	
Üretken Ekler	Üretken Olmayan Ekler	Üretken Ekler	Üretken Olmayan Ekler	Üretken Ekler	Üretken Olmayan Ekler
-ант/-янт/-ент -атор/-ятор/-итор -льщик -ник/-еник/-ик -ор/-ёр -тель/-итель -ун -щик/-чик	-ат -аль -арь -ат(ый) -атай -ач -аш -ер -ец/-нец -ир -к(а) -л(а) -лец -ух -ухай -ч(ий) -ырь -яр	-ец/-овец/-овец -ик/-ник/-овик -ист -щик/-чик	-ак/-як/-чак -ий	-ант -арь -тор/-атор -ач -ер/-онер/- jɛ p/-ир -ец/-инец -ик -ист -мей-стер -ник/-атник/-арник/-овник -ор/-ёр/-ер -щик/-чик/-овщик	-ак/-як -ан -ар -арicus -евт -ей/-ачей/-очей -ейник -ман -нич(ий) -ов(ой) -овец -овик -олог -смен -ург -ух -шник

Tablo - 1

Eril Cinsten Modifiye Kadın Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ekler	
Üretken Ekler -ещ(a) -иц(a) -их(a) -ищ(a) -к(a)/-овк(a)/-анк(a)/-ичк(a)/-ачк(a) -нщ(a) -ш(a)	Üretken Olmayan Ekler - j -ант/-к(a) -ин(я)

Tablo - 2

Eril Cinsi Olmayan, Sadece Kadın Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ekler		
Filden	Sıfattan	İsimden
-e j -к(a) -лк(a) -щ(a) -х(a)	-к(a)	-ш(a)

Tablo - 3

Erkek ve Kadınlar İçin Ortak Meslek İsmi Yapmaya Yardımcı Son Ekler		
Filden	Sıfattan	İsimden
-j(ä) -к(a) -л- -х(a)	-аг(a)	-к(a) -нщ(a) -ш(a)

Tablo - 4

Kısaltmalar

BTS: Bolşoy Tolkovıy Slovar Kuznetsova (Большой толковый словарь русского языка).

TDK: Türk Dil Kurumu

Semboller

§: Paragraf

Kaynaklar

Aleř, Brandner (2003). “Osobnosti virajeniya kategoriy roda u oduřevlennih suřestvitelnih v russkom i eřskom yazıkah”. Sbornik Praci Filosofiske Fakulty. Brnenske univerzity Studia minora fakultatis philosophicae universitatis brunensis. Linguistica brunensia. A 51: 13-24.

https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/100022/A_Linguistica_51-2003-1_3.pdf?sequence=1 (Eriřim Tarihi: 08.11.2018).

Berkutova, Veronika (2018). “Feminitivı v russkom yazıke: lingvistieskiy aspekt”. Svobodnoye psihoanalitieskoye partnerstvo. <https://www.psyart.com/feminitivy-lingvisticheskii-aspect> (Eriřim Tarihi: 28.10.2018).

Bombit’ (2018). <https://argo.academic.ru/540/бомбить> (Eriřim Tarihi: 18.12.2018).

Cuto, Eugenija (2005). “Rod imen suřestvitelnih v nazvaniyah professiy”. Croatica Et Slavica Iadertina (1): 135-151.

Diyakronik ve Senkronik (2018). www.tdk.gov.tr (Eriřim Tarihi: 30.10.2018).

Engizisyon, Tahkimat vb. (2018). www.tdk.gov.tr (Eriřim Tarihi: 28.11.2018).

Graudina, Lyubov (2001). Kultura russkoy rei: uebnik dlya vuzov. Moskva: Norma.

İvanova, Vera vd. (1990). Zamenitelno o russkom yazıke: Posobiye dlya uitelya. Leningrad: Prosveřeniye.

Klobukov, Evgeniy (2013). “Slovoobrazovaniya”. Sovremenniy russkiy literaturniy yazık. Pod. red. P.A. Lekanta. Moskva: Ast-Press Kniga: 343-401.

Kuznetsov, Sergey (2000). Bolşoy tolkoviy slovar russkogo yazıka. Pod red. S.A. Kuznetsova. Sankt-Peterburg: Norint.

Şvedova, Natalya vd. (1980). Russkaya grammatika. T. 1.: Fonetika, Fonologiya, Udareniye, İntonatsiya, Slovoobrazovaniye, Morfologiya. Moskva: Nauka.

Tihonov, Aleksandr (1990). Slovoobrazovatelniy slovar russkogo yazıka. V dvuh tomah. Moskva: Russkiy yazık.

Tolkovoy slovar russkogo yazıka naçala XXI veka. Aktualnaya leksika (2006). Pod. red. G.N. Sklyarevskoy. Moskva: Eksmo.

Vinogradov, Viktor vd. (1960). Grammatika russkogo yazıka. T. 1. Fonetika i morfologiya. İstitut russkogo yazıka. Moskva: Akademiya nauk SSSR.

Vinokur, Grigoriy (1959). “Zametki po russkomu slovoobrazovaniyu”. İzbranniye rabotı po russkomu yazıku. Moskva: Gosudarstvennoye uçebno-pedagogiçeskoye izdatelstvo Ministerstva prosveşeniya RSFSR. s. 417-442.

Zaliznyak, Andrey (2007). Grammatiçeskiy slovar russkogo yazıka. Moskva: Russkiye Slovari.

EXTENDED ABSTRACT

In this study, it is aimed to determine the nouns that express the profession in Russian language with the help of the suffixes.

The Russian language is quite rich in terms of word formation. According to the Russian language morphological rule, firstly the words of the male sex are produced. The words of the female genus are produced through the words of the male sex.

In this study are identified primarily the masculine profession nouns suffixes, then the feminine profession nouns suffixes, which modified from the masculine profession nouns are determined. In addition, although very limited, only the suffixes used to create the feminine profession nouns and the suffixes used to create for both the masculine and feminine profession nouns are identified. It is tried to find out which part of the language (verb, adjective and noun) which is determined noun's suffixes by this method. In addition to all these methods, the identified professional noun suffixes are also classified according to whether they are productive or not. Productivity is related to how much new words are produced in terms of word formation science in this article with the help of a suffix.

In addition to the traditional Russian language sources used in identifying these suffixes, the new professional nouns that emerged at the beginning of the 21st century are also identified. The findings obtained from the work used as the main source of the study reveal that the profession nouns are derived from verb, adjectives and nouns, and there are no words expressing professions from other word types (numbers, adverbs).

In the table, the profession noun suffixes, which are classified according to their productivity and which part of the language, are grouped under four main headings in this article. These:

1. *The suffixes expressing the masculine type profession: 26 of them suffixes from the verbs (8 productive, 18 nonproductive), 6 suffixes (4 productive, 2 nonproductive suffix) from the adjectives, finally 29 suffixes (12 productive, 17 non-productive suffixes) from the nouns were identified as suffixes of profession nouns.*

2. *The suffixes of feminine profession nouns, which are the masculine-styled, feminine-representing suffixes: When looking at these suffixes, the feminine professional nouns (7 productive and 3 non-productive) are identified with the help of the 10 suffixes from the masculine professional nouns.*

3. *Suffixes of feminine nouns, which are non-masculine, professions representing only femininity: The number of the suffixes included in this group is limited, although 7 non-productive suffixes (5 verbs, 1 adjective and 1 noun) are identified.*

4. *Common suffixes used for masculine and feminine profession nouns: This group includes 8 suffixes from 4 verbs, 1 adjective and 3 nouns.*

In addition to the suffixes identified in the basic resource book, 9 new and non-productive suffixes are identified. These:

1. *The suffixes that make a noun from the nouns are: ейник [еуник-коробейник (korobeunik-small weird merchant, mobile seller)], овец [исполкомовец (ovets-ispolkomovets-executive board employee)], овик [попсовик (ovik-popsovik-pop music artist)], олог [маркетолог (olog-marketolog-marketing specialist)], шник [шник-зубэдэдэшник-as the employee of the state-owned road safety control agency)].*

2. *The suffixes that make a noun from the verb are: ухай [вертухай (uhay-vertuhay-tower guard, guard, militia)], ла [водила (la-vodila-driver)].*

3. *The suffix with the common profession noun is: ага [ага-вольняга (aga-vol'nyaga-civic, contracted employee)].*

4. *The suffix to the representation of femininity by the noun of the masculine profession is: антка [губернантка (antka-gubernantka-governess)].*

To sum up, a total of 86 suffix in the Russian language are identified. Of these, 77 suffix are available in the Russian language, and the 9 suffix revealed through this study. It is concluded that the profession nouns are mostly made with the help of nouns, followed by verbs and a limited number of adjectives.